

Stenvender *Arenaria interpres*

Turnstone

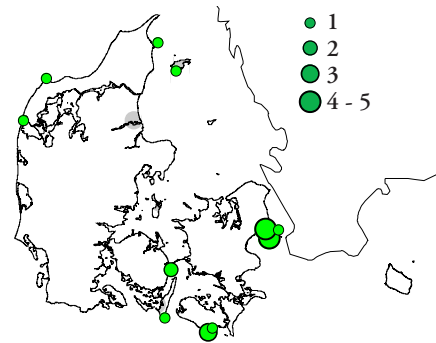

Fig. 2. Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er genmeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing site for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96).

Stenvenderen har en cirkumpolær yngleudbredelse i den arktiske zone - en udbredelse, der dog i Skandinavien går længere mod syd indtil Danmark. De største europæiske ynglebestande findes langs Norges vestkyst og ved Østersøkysten af Sverige og Finland. I Danmark er arten en yderst fåtallig ynglefugl, som kun yngler fast på Rønnerne ved Læsø. Arten er opført på Den danske Rødliste (2004) som *sårbar*.

Stenvenderen er langdistancetrækker, og som træk-gæst er den almindelig i Danmark, både om efteråret fra slutningen af juli til november, og om foråret pri-

mært i maj (Meltofte 1993). Stenvenderen overvintrer langs Afrikas og Vesteuropas kyster.

Mærknings- og genmeldingsdata

I Danmark er der i alt ringmærket 431 stenvendere. De fleste fugle blev mærket i 1960'erne og 1970'erne (fig. 4). De sidste par år er der årligt mærket mellem 10 og 30 fugle. I alt 21 af de mærkede fugle er genfundet, heraf var ni mærket på Amager og fire på Tjørnholm og Hyllekrog på Lollands sydkyst. De resterende er mærket på forskellige kystlokaliteter omkring Fyn og det nordlige Jylland, og en enkelt på Saltholm (fig.

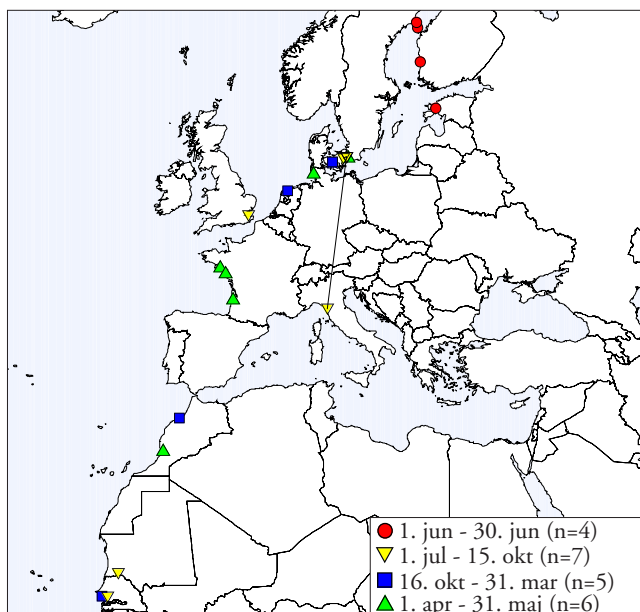

Fig. 1. Samtlige genfund i forskellige sæsoner af stenvender ringmærket i Danmark (n=22). Linje angiver direkte efterårstræk. All recoveries in different seasons of turnstone ringed in Denmark (n=22). Line indicate direct autumn migration.

Fakta Facts

Mærkninger *Birds ringed* 431

Genmeldinger *Recoveries*

Antal genmeldinger *No. of recoveries* 22

-heraf uden for Danmark *Recovered abroad* 16 (73%)

Antal fugle *No. of individuals* 21

-heraf mærket som unger *Ringed as chicks* 6 (29%)

Genmeldingsandel *Proportion recovered* 4,9%

Mærket i udlandet og genmeldt i Danmark 36

Ringed abroad and recovered in Denmark

Ekstremer *Extremes*

Højeste alder *Oldest bird* min. 16 år 1 md.

Længste afstand *Longest dist.* Senegal *Senegal* 5.103 km

Nordligst *Northernmost* Finland *Finland* (63° 25'N)

Sydligst *Southernmost* Senegal *Senegal* (14° 09'N)

Østligst *Easternmost* Estland *Estonia* (23° 19'E)

Vestligst *Westernmost* Senegal *Senegal* (16° 50'W)

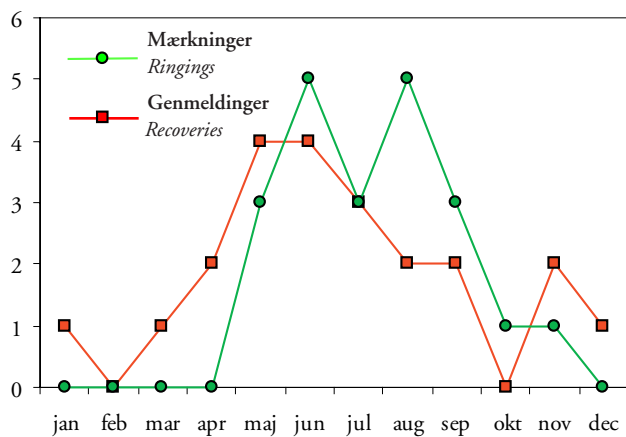

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af stenvender. Month of ringing and recovery for recovered turnstone.

2). De genmeldte fugle er mærket fra maj til og med november (fig. 3). I alt seks er mærket som dununger og tilhører således den lille danske bestand. Der er desuden genfundet 36 stenvendere her i landet, som er mærket i udlandet.

Træk og overvintring

Ringmærkningen i Danmark og udlandet viser, at Danmark passeres af trækgæster både fra den nord-europæiske og den canadiske/grønlandske bestand.

Den nordeuropæiske bestand. I Danmark er der bl.a. genfundet stenvendere, som er ringmærket i yngleområdet langs den finske Østersøkyst (fig. 5). Desuden er danskmerkede stenvendere genfundet i yngletiden i Finland og Estland (fig. 1). Endvidere er der genfundet seks fugle, som var ringmærket på fuglestationen Revtangen i det sydlige Norge (fig. 5). Denne fuglestation passeres af trækgæster fra både Grønland og Kolahalvøen (Bakken et al. 2003).

Ringmærkede stenvenderne fra de nordeuropæiske bestande ankommer til Danmark fra starten af juli, og trækket toppe i august (Melftofte 1993). Også fuglene fra den lille danske ynglebestand trækker på dette tidspunkt, og ringmærkede ynglefugle er i slutningen af juli genfundet uden for Danmark. Ringmærkningen viser, at de få danske ynglefugle og de øvrige nord-europæiske stenvendere, som passerer Danmark, trækker langs Europas og Afrikas vestkyst (se også Helseth m.fl. 2005). En enkelt fugl blev genfundet i Italien i efterårsperioden 13 dage efter mærkningen (fig. 1). Lignende østlige genfund er set blandt enkelte fugle mærket i Norge, England, Finland og Frankrig (Bakken 2003, Branson m.fl. 1978), og en mulig forklaring er, at det drejer sig om russiske ynglefugle, som normalt vil trække til Sortehavet og den østlige del af Middelhavet (Branson m.fl. 1978).

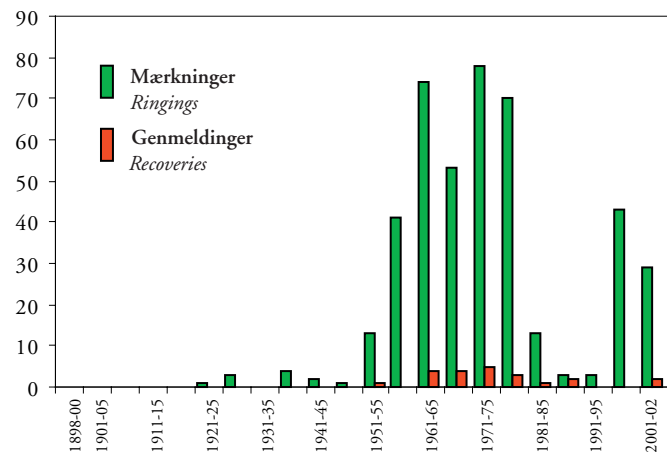

Fig. 4. Mærknings- og genmeldingsår for stenvender ringmærket i Danmark. Ringing and recovery year of turnstone ringed in Denmark.

Fra det formodede vinterkvarter i Senegal er én dansk-udklækket fugl genfundet allerede 20. august i sit andet leveår. Som et lille kuriosum kan nævnes, at denne fugl blev fanget og givet til Zoologisk Have i Dakar. Fra vinterperioden er der ligeledes et genfund fra Marokko i marts (fig. 1), ligesom en stenvender er mærket i Gambia i november og senere genfundet i Danmark (fig. 5). Størstedelen af de nordeuropæiske stenvendere formodes at overvintre i Vestafrika (Branson m.fl. 1978, Cramp & Simmons 1983), hvilket bekræftes af den danske ringmærkning af både trækgæster og danske ynglefugle.

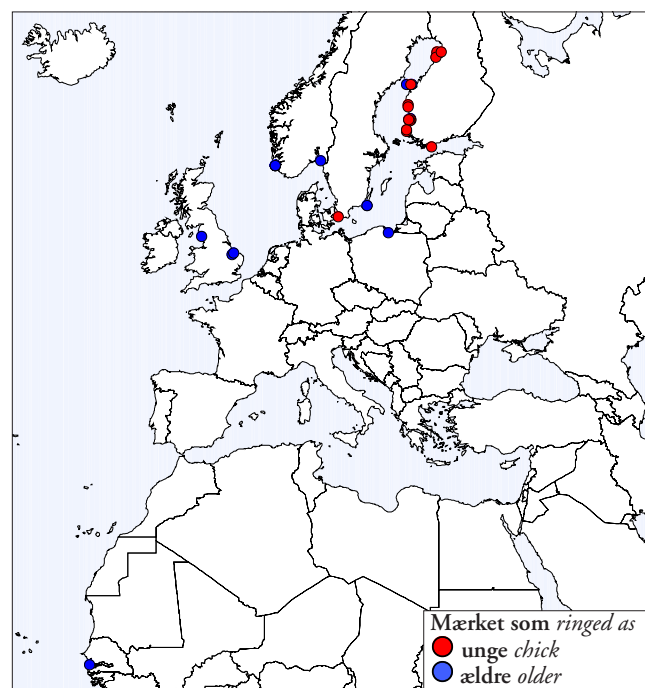

Fig. 5. Mærkningslokaliteter for stenvender ringmærket i udlandet og genfundet i Danmark (n=34). To fugle mærket i Canada er udeladt af kortet. Ringing locations of turnstone ringed abroad and recovered in Denmark (n=34). Two birds ringed in Canada are not shown.

Returtrækket fra overvintringsområdet i Vestafrika topper i sidste uge af april og første uge af maj (Ens m.fl. 1990). I forårsperioden er danskmærkede fugle genfundet i Marokko i maj og ved den franske Atlanterhavskyst i slutningen af april og i maj (fig. 1). Midt i maj er en danskmærket stenvender genfundet i Slesvig-Holsten, og i slutningen af maj er en ynglefugl fra Saltholm genfundet på ynglelokaliteten fire år efter mærkningen. Endvidere er en ynglefugl fra Amager aflæst på mærkningslokaliteten to år efter mærkningen. En lignende trofasthed over for yngleområdet er fundet på De Britiske Øer (Wernham m.fl. 2002).

Den canadiske/grønlandske bestand. Ud over de nordeuropæiske trækgæster optræder der i Danmark også canadiske og sandsynligvis grønlandske stenvendere, som primært overvintrer på De Britiske Øer og langs Vesteuropas kyster (Branson m.fl. 1978, Wernham m.fl. 2002, Lyngs 2003). I Vejlerne blev der 26. august 1996 aflæst en stenvender, ringmærket på ynglepladsen på Ellesmere Island i det nordøstlige Canada tyve dage forinden. Yderligere en canadisk fugl blev aflæst i Danmark 11. maj 2002. Distancen fra Østcanada til Danmark er på omkring 5.000 km. De få danskmærkede stenvendere, der er genfundet i Danmark i vinterperioden, tilhører sandsynligvis den nearktiske bestand, men dette er endnu ikke bekræftet af fund af ringmærkede fugle. De canadiske/grønlandske stenvendere, der overvintrer på De Britiske Øer, har vist sig at være meget trofaste over for deres vinterkvarter, både inden for samme år og mellem forskellige år (se referencer i Wernham m.fl. 2002).

Genmeldings- og dødsårsager

Over halvdelen af genmeldingerne drejer sig om aflæsninger (fig. 6A). Antallet af døde fugle er begrænset, og for størstedelen er dødsårsagen ikke fastslået eller oplyst. Tre fugle er skudt i hhv. Danmark (1961), Frankrig (1961) og Italien (1952). Den længstlevende danskmærkede fugl blev mere end 16 år. Fuglen blev mærket som voksen på Agger Tange og endte sine

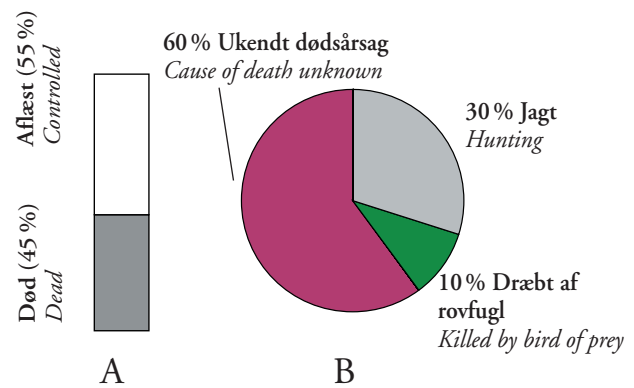

Fig. 6. A) Genmeldingsårsager (n=22) og B) dødsårsager (n=10) for stenvender ringmærket i Danmark. A) Cause of recovery (n=22) and B) cause of death (n=10) for turnstone ringed in Denmark.

dage som føde for en svensk rovfugl 15 år og 1 md. senere.

English summary

In Denmark the turnstone is a very rare breeding bird, breeding only on Læsø. However, it is a common passage migrant in July–November and in May. The first turnstone was ringed in Denmark in 1925, with the majority ringed in the 1960s and '70s. The recovered birds were ringed in May–November, six as chicks.

Migrants from the north European breeding populations around the Baltic Sea arrive in Denmark in July and August. From Denmark these birds migrate southwest along the west coast of continental Europe. A one-year-old turnstone hatched in Denmark was recovered in Senegal on 20 August. During winter turnstones have been recovered in Denmark, the Netherlands, Morocco and Gambia. During spring birds have been recovered in Morocco (May) and along the French Atlantic coast (April and May).

Two turnstones from Canada have been recorded in Denmark. One was recorded on 26 August, 20 days after it was ringed on Ellesmere Island in northeast Canada, and the other was recorded on 11 May. The few turnstones that are observed in Denmark during winter are believed to belong to the Canadian/Greenland population.